

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 11

**СУСПІЛЬСТВО У ХХІ СТОЛІТТІ:
ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ,
ГУМАНІЗАЦІЇ, ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ**

Київ 2003

УДК 159.9+316+378
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Титова Н. А., д-р екон. наук, проф., Куценко В. І., д-р екон. наук, проф., Осокіна В. В., канд. екон. наук, проф., Онищенко В. П., д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Коломінський Н. Л., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Бурлачук Л. Ф., д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., Ручка А. О., д-р філос. наук, проф., Шкляр Л. Є., д-р політ. наук, проф., Пилипенко В. Є., д-р соціол. наук, проф., Танченко В. В., д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бебик В. М., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Скрипнюк О. В., д-р юрид. наук, проф., Калюжний Р. А., д-р юрид. наук, проф., Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., Гаєвський Б. А., д-р філос. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Воротіна Л. І., д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 6 від 03.07.03)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 11: Суспільство у ХХІ столітті: психологічні проблеми гармонізації, гуманізації, демократизації. — 2003. — 208 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-359-0

Розглядаються загальні психологічні проблеми гармонізації суспільства у ХХІ столітті. Велика увага приділяється особливостям соціалізації в період трансформації суспільства, зокрема гуманістичній спрямованості його розвитку. Досліджуються соціально-психологічні проблеми вдосконалення міжособистісної взаємодії в сучасному суспільстві.

Для менеджерів, керівників, психологів, педагогів.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+88.5я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 966-608-359-0

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2003

Т. В. Зайчикова

Попередження "професійного вигорання" як аспект гуманізації відносин у педагогічних колективах закладів середньої освіти 90

Л. В. Корень

Самоактуалізація особистості працівників організації як результат їх задоволеності працею 94

И. В. Редзюк

Социально-психологические проблемы гуманизации обучения иностранным языкам в вузе 96

И. С. Бахов

Гуманистическая направленность развития мнемических умений в процессе обучения иностранному языку 99

В. В. Косік

Соціальні страхи як перешкода суспільній гуманізації (глибинно-психологічний аспект) 102

В. М. Сич

Розвиток мотивації професійного вдосконалення спеціалістів відділів освіти як передумова їхньої самоактуалізації 104

Н. П. Зубалій

Зв'язок мотивації ставлення студентів до учіння з гуманізацією навчально-виховного процесу 107

О. М. Паламар

Гуманістичні основи формування мотивації у ставленні учнів до природи 109

О. Л. Вернік

Вікові особливості ставлення школярів до довкілля 111

О. С. Килимник, О. В. Рудоміно-Дусятська

Світоглядні екологічні уявлення і особистісні цінності молоді 114

С. О. Лобанов, Є. М. Прокопович

Сприйняття суспільством явища СНІДу. Вплив стигми на адаптацію ВІЛ-інфікованих хворих 118

М. В. Войтович

Деякі підходи до визначення особливостей психотехнологій подання практичними психологами допомоги керівникам організацій 120

Н. В. Медведева

Профессиональная адаптация психолога в системе образования в свете идей гармонизации, гуманизации и демократизации общества 123

О. Е. Ковалевська

Психологічний аналіз впливу кольорового оточення на оптимізацію психологічного стану особистості 126

Л. О. Шкловцова

Психологічні проблеми подолання сором'язливості в підлітковому віці 129

О. П. Щотка

Особливості якісного підходу в дослідженні психологічної готовності студентів до розвитку управлінської кар'єри в освіті 133

О. А. Чебатарьова

Диагностические методы в технологии формирования социально-психологической готовности к управлению в контексте социализации та самоактуализации менеджеров среднего уровня 138

Г. Л. Федосова

Соціально-психологічні особливості комунікативних бар'єрів студентів технічних спеціальностей НТУ "КПІ" 141

Н. В. Волкова

Лингвопсихологический подход к процессу обучения грамматике английского языка 144

Э. К. Джапарова

Опора на этнокультурные ценности при формировании профессиональной компетентности учителя иностранного языка 148

В. В. Бебих

Інтегрованість комп'ютерної технології у процес навчання ділової англійської мови у фінансово-економічних інститутах 151

Ж. С. Свиренко

Диалог культур в курсе иностранного языка неязыковых вузов 156

Л. А. Чулкова

Подготовка учителя в педагогических университетах Германии 159

Л. К. Білозерова

Теоретичні основи застосування модульної технології викладання англійської мови в педуніверситеті 162

Розділ 3**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ... 166****О. Л. Туриніна, О. Г. Чернецька**

Формування сприятливого соціально-психологічного клімату у групі як фактор гуманізації міжособистісних стосунків 166

Н. М. Ануфрієва, Р. А. Ануфрієва

Народна практика співіснування про запобігання та розв'язання конфліктів 169

Н. В. Волошина

Розвиток комунікативної компетентності старшокласників як передумова гармонізації стосунків між дітьми й батьками 171

С. О. ЛОБАНОВ, наук. співроб.

(УНДУ соціальної і судової психіатрії та наркології, м. Київ)

Є. М. ПРОКОПОВИЧ, канд. мед. наук, доц.

(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)

СПРИЙНЯТТЯ СУСПІЛЬСТВОМ ЯВИЩА СНІДУ. ВПЛИВ СТИГМИ НА АДАПТАЦІЮ ВІЛ-ІНФІКОВАНИХ ХВОРИХ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 11, с. 118–119

Розглядається статус ВІЛ-інфікованих хворих; виявляються фактори психічних розладів.

Останніми роками поширення ВІЛ та СНІДу в Україні набрало епідемічних масштабів. Так, у 2000 р. офіційно було зареєстровано близько 30 тис. ВІЛ-інфікованих осіб. Нині кількість носіїв ВІЛ досягає 50 тис. осіб. Насправді ВІЛ-інфікованих осіб набагато більше. Так, експертами ВООЗ введено коефіцієнт, що встановлює зв'язок між офіційно зареєстрованою та реальною кількістю ВІЛ-носіїв у країні, що дорівнює близько 10. Таким чином, загальна кількість осіб, що вірогідно є ВІЛ-позитивними, досягає півмільйона осіб.

Важливою особливістю епідемії ВІЛ-інфекції в Україні є також вихід інфекції за межі груп ризику. Так, за даними епідеміологічних досліджень Українського НДІ епідеміології та інфекційних захворювань на 2000 р., понад 80 % ВІЛ-інфікованих хворих становили особи з ознаками наркотичної залежності. На цей момент існує тенденція зменшення кількості залежних від наркотиків і збільшення питомої ваги осіб, що заразилися при контактах з ВІЛ-позитивними наркоманами.

Отже, у суспільстві створюється прошарок населення, що безпосередньо стикнеться з хворобою та її наслідками у найближчі три-сім років.

Українське суспільство вже частково ознайомлене з хворобою ВІЛ та СНІД, проте ці знання уривчасті й однобічні. Так, більшість людей сприймають ВІЛ як “хворобу віку”, “чуму ХХІ сторіччя”, “кару господню” тощо. Нині поширились стійкі стереотипи сприйняття цієї інфекції в

суспільстві. Серед людей термін “ВІЛ-інфікований” викликає жах і відразу. З'явилися навіть форми брутальних виразів, наприклад “СПІД-носний”. Навіть серед медичних працівників зустрічається неадекватне сприйняття ВІЛ-інфекції, які вважають її надто небезпечною. Проте зазначимо, що збудник ВІЛ за тинкторіальними та епідеміологічними властивостями неістотно відрізняється від збудників вірусних гепатитів, навіть потребує менш інтенсивних методів дезактивації на відміну від гепатитів А та В.

Отже, у суспільстві загалом склалася стигма ВІЛ-інфікованості, внаслідок появи якої інфіковані особи витісняються із суспільного життя, звільняються з роботи, ігноруються оточуючими. Суспільство “захищається” від “небезпеки”, так би мовити, ізолюючи її. Але не тільки суспільство відчужує ВІЛ-позитивних осіб, вважаючи їх “непотрібними”, “безперспективними”, небезпечними. Самі постраждалі змінюються внаслідок впливу на них стигми інфікованості.

Хибні стигматизуючі уявлення про ВІЛ, по-перше, впливають на усвідомлення хворими свого нинішнього стану ВІЛ-позитивності; по-друге, формують у оточення неадекватне упереджене ставлення до таких хворих. Унаслідок цього спостерігаються психосоціальні явища, що з'являються у ВІЛ-інфікованих хворих як результат поєднання усвідомлення факту власного ВІЛ-інфікування і зміни ставлення оточення, що формуються під впливом стигматизуючих уявлень: втеча від контактів з оточуючими; ізоляція в ро-

дині; погіршення відносин; самозаглиблення та самоізоляція; часта зміна місць праці тощо.

Більшість хворих, що їх спостерігали у клінічному відділенні та при взятті на облік, усвідомлювали факт власного інфікування як захворювання на "погану", "соромливу" хворобу. Окрім розуміння хворими небезпеки хвороби, її смертельності, непередбачливого перебігу спостерігалось також стигматизуюче уявлення про неї.

У результаті здійсненого нами дослідження було виявлено, що у більшості ВІЛ-інфікованих хворих (83 %) спостерігаються негативні зміни у значущих сферах життя: працевлаштуванні, родинних відносинах, контактах з референтними групами, що виявляються у зменшенні кола спілкування, самоізоляції. При дослідженні психічних станів у 72 % хворих виявлено підвищені рівні ситуаційної та особистісної тривожності, а в окремих випадках (34 %) зустрічаються посттравматичні стресові розлади.

При опитуванні ВІЛ-позитивних осіб, які перебували на обліку, було виявлено, що основними факторами подібних психосоціальних розладів є побоювання, що оточуючі дізнаються про їхню хворобу (86 %); страх втратити роботу в разі поінформування працевлаштованих про їхню інфікованість (38 %); небажання заразити близьких і друзів (71 %); побоювання втратити коло спілкування в разі оприлюднення їхньої ВІЛ-позитивності. В окремих випадках хворі зустрічалися із соціальними наслідками ВІЛ-інфікування, що були викликані упередженням ставленням соціуму — звільнення з роботи, негативне ставлення колег, розлучення тощо.

Хворі, відчуваючи гостру потребу у спілкуванні і водночас побоюючись втратити стосунки з друзями та близькими, самі часто відсторонюються та ізолюються, намагаючись тим самим "контролювати" ситуацію і керувати життям, що стало "некерованим" внаслідок непередбаченої хвороби.

Отже, стигматизуючі уявлення про хворобу СНІДу та ВІЛ-інфікування були передумовою певних психосоціальних порушень у "позитивних" осіб.

Вагому роль у формуванні адекватного сприйняття суспільством ВІЛ-інфекції відіграє по-

інформованість щодо особливостей інфекції — способів зараження, перебігу захворювання, методів профілактики та лікування.

Так, за даними іноземних авторів, вчасне здійснення інформаційно-профілактичних заходів знижує частоту появи психогенних розладів серед ВІЛ-інфікованих, покращує їхнє самопочуття, сприяє поверненню їх до активної ролі в суспільстві. Дані нашого дослідження свідчать також про те, що у осіб, які мали стабільні відносини з оточенням, були достатньо поінформовані щодо ВІЛ та СНІДу, спостерігалися нижчі показники дезадаптивних проявів, ніж у осіб, які мали неадекватні, викривлені уявлення про СНІД і "на собі" відчули вплив стигми СНІДу.

Таким чином, стигматизуючі уявлення про хворобу ВІЛ та СНІД призводять до погіршення адаптації хворих і носіїв, в окремих випадках є основою виникнення психогенних розладів.

Способами усунення цього явища є широке поінформування громадськості щодо хвороби, шляхів зараження нею, її перебігу, наслідків і формування адекватного сприйняття суспільством ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД.

Література

1. Беляева В. В., Бучкина Е. В., Покровский В. В. Психосоциальное консультирование при инфекции, вызванной вирусом иммунодефицита человека // *Здравоохранение Российской Федерации*. — Медицина. — 1996. — № 3. — С. 44–45.
2. *Бюлетень Українського Центру профілактики та боротьби зі СНІДом*. — 2000. — № 18. — 18 с.
3. *The Evaluation of Anxiety States in Humans with HIV Virus Chronically Administering Psychoactive Drugs Intravenously* / A. Florkowski, A. Araszkiwicz, D. Grzechnik, A. Broncel // *X World Congress of Psychiatry*. — Madrid, 1996. — V. 2. — P. 318.
4. *The HIV Diagnosis — An Existential Crisis and a New Sense for Life* / I. Nabais, G. Gonzales, R. Domingos et al. // *X World Congress of Psychiatry*. — Madrid, 1996. — V. 2. — P. 3.